

DIN LUPTA MUNCITORIMII TIMIȘORENE ÎN PERIOADA FASCIZĂRII ȚĂRII : GREVA DE LA FABRICA „STANDARD“ (1936)

de IULIU GERŐ

Actuala fabrică „Ocsko Terezia“ a fost înființată în anul 1908 de un grup de capitaliști maghiari ca o sucursală a fabricii din Gyula (Ungaria) sub denumirea de „Prima fabrică din Gyula de tricotaje și țesături S.A. Timișoara“¹ — avînd ca obiect producția de ciorapi. Terenul necesar construirii fabricii a fost cedat gratuit de către primăria din Timișoara. În anul 1921 fabrica fiind vîndută unui grup de capitaliști romîni, elvețieni și americani denumirea ei a fost schimbată în „Standard“, prima fabrică de ciorapi din Timișoara S.A.“ Societatea avea sediul în București, str. Apele Minerale nr. 15². Conducător al societății a fost numit Ioan Boambă, director la Banca de Credit Român³. unul din marii rechini capitaliști ai timpului.

Actul constitutiv al fabricii de ciorapi „Standard“ S.A.⁴, oglin-dește participarea diferitelor bănci și societăți, la alcătuirea capitalului social, care se ridică la suma de 15 milioane lei. Astfel⁵ :

— Banca de Credit Român S. A.	3.750.000 lei
— Banca Chrissoveloni	3.725.000 lei
— Banca Comercială Romînă S. A.	3.725.000 lei
— Fabrica de tricotaje S. A. R.	2.500.000 lei
— Filaret — Fabrica de tricotaje S. A. R.	500.000 lei
— Societatea pentru Industria Bumbacului	500.000 lei
— Lazăr Margulies	300.000 lei
	<hr/>
	15.000.000 lei

Cea mai puternică sub aspectul participării la constituirea capi-talului social era Banca de Credit Român care, după o scurtă perioadă de timp, la finele anului 1928 deținea controlul asupra societăților

¹ În original : „Első gyulai kötöt es szövöt iparugyar R. T. Temesvar Gyartelepe“.

² Arhiva Fabricii „Ocsko Terezia“, dosar 79/1948, Recensămînt, fișa monografică nr. 162/22.1.1949.

³ *Ibidem*, dosar nr. 1/1921. Registrul de procese-verbale al consiliului de admi-nistrație.

⁴ Monitorul oficial, nr. 206 din 11 decembrie, 1921.

⁵ Arh. fabr. „Ocsko Terezia“, adresa către Ministerul Finanțelor, nr. 7519/22.III.1935. dosar 98/1946.

„Rahova“, S.A. și „Societatea română pentru industria de bumbac“ S.A., iar împreună cu Banca Chrissoveloni, și asupra societăților „Fabrica de tricotaje“ S.A.R., „Industria Iutei“ S.A. și „Standari“ — prima fabrică de ciorapi din Timișoara S.A.“¹.

Această împletire a capitalului bancar cu cel industrial, care rezultă și din exemplul fabricii „Standard“, constituie una din trăsăturile imperialismului. În anul grevei — 1936 — un număr restrâns de 11 acționari controlau producția și întreaga activitate a fabricii, ei dețineau 22.470 de acțiuni din totalul de 30 mii de acțiuni emise².

Pe baza profiturilor realizate — rezultat al exploatării muncitorilor³ — capitalul inițial a sosit pînă în 1936 de aproape patru ori⁴.

În același an fabrica era alcătuită din 15 secții și ateliere⁵. În aceste secții munceau 319 lucrători⁶, din care 301 femei și numai 18 bărbați, adică 94,4% femei. Această proporție oglindește pe de o parte specificul producției — industria ușoară — pe de altă parte setea capitaliștilor de a obține profituri ridicate și de pe urma salariilor plătite femeilor, salarii care, în raport cu cele ale bărbaților, erau mult mai scăzute.

În fabrică lucrau cot la cot muncitori de mai multe naționalități: romini, germani, maghiari, sîrbi și evrei⁷, situație de care direcțiunea fabricii a încercat adesea să se folosească pentru a dezbina pe muncitori, ațînd ura de rasă și cea națională⁸.

* * *

În aceste împrejurări, o dată cu procesul de concentrare a capitalului, a crescut și gradul de combativitate, spiritul de rezistență și luptă al muncitorilor împotriva ofensivei patronale, ca urmare a victoriei ideilor marxism-leninismului în sînul mișcării muncitorești și a activității intense desfășurată de P.C.R.

Lupta muncitoarelor de la fabrica „Standard“ pentru o viață mai bună se bazează pe o puternică tradiție revoluționară. Astfel primul Comitet de întreprindere a fost ales încă din anul 1919⁹. În anii următori fabrica a fost zguduită de o serie de mișcări greviste premergătoare grevei din 1936 cum au fost cele din 1924, 1928, 1929.

¹ Mihai Ștefan: „Contribuții la istoria capitalului străin în România“, Ed. Acad. R.P.R., 1960, pag. 170.

² Arh. fabr. „Ocsko Terezia“, dosar nr. 1/1921. Proces-verbal al cenzorilor, București, 15 mai 1936, „Registru de procese-verbale al consiliului de administrație“.

³ În 1928 rata anuală a profitului la „Standard“ atingea 20%, iar cea a plusvalorii se apropia de 100%, luînd drept bază de calcul profitul net declarat de societate. Mihai Ștefan, *op. cit.*, p. 185.

⁴ Arh. fabr. „Ocsko Terezia“, dosar nr. 11/36, „Registru maestru“.

⁵ *Ibidem*, dosar nr. 4/1935.

⁶ *Ibidem*, „Fișele personale ale lucrătorilor“.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Arh. St. Timișoara, fond 687, f. 16—17 (dosar memorialistic).

⁹ Monografia întreprinderii „Ocsko Terezia“ Timișoara. Arhiva fabricii.

Greva din 1928, de pildă, a izbucnit ca urmare a revendicărilor nesatisfăcute ale muncitorilor privind mărirea salariilor. În răstimpul celor 5 zile cât a durat această grevă, s-a manifestat în mod pregnant solidaritatea de clasă a muncitorimii. Lupta grevistă a muncitorilor de la „Standard“ a fost sprijinită de muncitorii de la „Industria Lînei“ de la întreprinderea „Turul“ ca și de la alte întreprinderi. Greviștii au utilizat ca formă de luptă demonstrația, ceea ce vădește o conștiință politică ridicată, influența și rolul comuniștilor. Încolonați, muncitorii au părăsit fabrica, îndreptându-se spre Piața Primăriei unde, numai datorită intervenției Siguranței și poliției — care au făcut uz de bas-toane de cauciuc — au fost împrăștiati. Dacă prima grevă — cea din 1924 — s-a încheiat fără ca revendicările formulate să fi fost satisfăcute, în urma grevei din 1928 muncitorii de la „Standard“ au reușit să impună patronilor o mărire a salariilor cu 20%.

În anul 1929 drept răspuns la măsurile represive ale guvernului burghezo-moșieresc îndreptate împotriva mișcării muncitorești și ca urmare a asasinării eroului clasei muncitoare, Ion Fonagy — muncitorii de la „Standard“, conduși de comuniști, au declarat grevă de protest întrerupînd activitatea fabricii timp de o zi¹.

După zguduitorul criză economică din 1929—1933 în România, ca și în alte țări capitaliste, a urmat o depresiune de un fel deosebit, în timpul căreia s-a înregistrat o oarecare creștere a investițiilor și o sporire a volumului producției în unele ramuri ale industriei, ca rezultat al intensificării exploatării și subordonării țării noastre planurilor agresive ale puterilor imperialiste. În această situație muncitorii și ceilalți oameni ai muncii au fost obligați să suporte jugul tot mai greu al unei oprimări crescînde.

Politica reacționară, antinațională, de fascizare a țării care urmărea, în interesul marilor capitaliști și moșieri, pregătirea nestinjenită a războiului de cotropire împotriva Uniunii Sovietice, a lovit fără cruțare în nivelul de trai al oamenilor muncii.

Pentru sporirea cheltuielilor de înarmare și de întreținere a vas-tului aparat de depresiune, guvernul liberal condus de Tătăărăscu, avînd sprijinul deplin al monarhiei, a stors de pe spinarea maselor muncitoare noi biruri și taxe. Au fost mărite impozitele pe salarii și impozitele asupra mărfurilor de larg consum; statul a obligat pe oamenii muncii să subscrie la împrumutul de stat așa-zis al înzestrării — un nou mijloc de jefuire a maselor populare. „Popearele din România duc pe spinarea lor un buget din ce în ce mai greu pentru satisfacerea acestei goane după înarmări. Anul acesta mai bine de un miliard de lei dări noi se vor stoarce numai pentru acest scop...” arăta unul din manifestele P.C.R., din 1936².

¹ Arh. St. Timișoara, fond 687 (dosar memorialistic), ff. 22, 23, 26, 27.

² Manifest al C.C. al P.C.R. din iunie 1936. Documente din istoria P.C.R., vol. IV, Ed. politică, 1957, pag. 389.

În timp ce clasele exploatoare realizau profituri fabuloase, în timp ce prețurile produselor industriale urcau, salariile oamenilor muncii erau menținute de capitaliști la un nivel mai scăzut decât în timpul crizei, ajungând în 1935 să fie cu 11% mai mici decât în 1932¹. Inseși statisticele burgheze arătau că, pe cînd indicele de salarii a crescut pînă în 1935 de 14,3 ori față de 1914, costul vieții, în același interval de timp, s-a ridicat de 24,01 ori ceea ce însemna o scădere a nivelului de trai în 1935 cu 59% față de perioada anterioară primului război mondial². În anul 1936 consumul de pielărie pe cap de locuitor era cu 30% mai mic decât în 1927, consumul de paste făinoase cu 20% mai mic, iar cel de zahăr cu 12%³. Pentru o înțelegere justă a scăderii nivelului de trai al maselor, trebuie să ținem seama de faptul că aceste cifre medii includeau și consumul foarte ridicat al claselor exploatoare, precum și furniturile militare sporite, astfel că înrăutățirea condițiilor de viață a oamenilor muncii era cu mult mai accentuată decât o indicau datele statistice întocmite de economiștii burghezi⁴. Valul de scumpete care a bîntuit în 1935 a avut drept urmare o creștere a costului vieții cu 25% față de 1929⁵.

Măsurile luate de guvernul liberal, prin care cele mai elementare, drepturi și libertăți democratice ale maselor erau tot mai mult ciuntite, — ca de pildă interzicerea unor organizații de masă antifasciste, suspendarea unor publicații democratice, întărirea cenzurii presei, intensificarea terorii și a persecuțiilor etc. — aveau menirea de a deschide calea fascismului spre putere și de a pregăti criminalul război antisovietic.

Referindu-se la anii care au urmat crizei economice din 1929—1933, perioadă caracterizată prin ascuțirea tuturor contradicțiilor pe fondul ofensivei tot mai deschise a forțelor reacțiunii și războiului, prin politica burghezii și moșierimii orientată spre fascizarea țării, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej spunea: „Instalarea la putere a hitleriștilor în Germania a fost pentru întreaga reacțiune mondială, ca și pentru reacțiunea romină, semnalul pentru intensificarea pregătirilor de război. Întregul curs al politicii interne și externe a României arăta că cercurile reacționare românești se orientau categoric spre fascism”⁶.

Procesul fascizării României a fost frinat însă pentru un timp, datorită luptei de zi cu zi, plină de abnegație, desfășurată sub conducerea P.C.R., de către clasa muncitoare și forțele progresiste grupate în jurul ei. În această direcție o însemnătate uriașă au avut-o eroicele lupte

¹ Analele Institut. de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., nr. 5/1956, p. 52.

² G. Horja, „Greva metalurgiștilor de la fabrica «Haug», București, din anul 1935”. Analele Institut. de istorie a partidului, nr. 5/1961, p. 65.

³ Lecții în ajutorul celor care studiază istoria P.M.R., București, Ed. politică, 1960, p. 339.

⁴ Analele Inst. de istorie a partidului, nr. 5/1956, pag. 54 și „Lecții în ajutorul celor care studiază istoria P.M.R.” p. 339.

⁵ „Lumea Nouă”, din 22 martie, 1936.

⁶ Gheorghe Gheorghiu-Dej, „Articole și cuvîntări”, ediția a IV-a, Ed. politică, 1955, pag. 378.

ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie—februarie 1933, care „prin înaltul lor nivel de organizare, prin amploarea și spiritul lor revoluționar... au marcat un moment de cotitură în dezvoltarea partidului și a întregii mișcări muncitorești”¹.

În perioada ce a urmat după 1933 se constată un avânt al mișcării antifasciste, la care participă mase tot mai largi conduse de către P.C.R. Aplicînd în mod creator indicațiile Congresului al VII-lea al Internaționalei Comuniste², P.C.R. a inițiat și condus bătălia pentru crearea Frontului Popular Antifascist, în condițiile deosebit de grele ale luptei duse în adîncă ilegalitate, accentuate și de poziția reacționară a liderilor de dreapta ai P.S.D. care considerau discutarea propunerilor de front-unic, „încă inoportună”³.

În ciuda terorii crescînde a regimului burghezo-moșieresc, muncitorimea din România, urmînd chemările P.C.R. pentru formarea Frontului unic muncitoresc, ce constituia condiția determinantă și bază organizării unei largi mișcări populare împotriva fascismului și războiului, a desfășurat o luptă susținută pentru apărarea intereselor ei zilnice economice și politice, a militat pentru înfăptuirea unității de clasă, respingînd manevrele conducătorilor social democrați de dreapta, care se străduiau să mențină în continuare sciziunea clasei muncitoare.

Pe baza Frontului unic muncitoresc creat de jos, P.C.R. a organizat și condus importante greve, manifestații și demonstrații pentru obținerea revendicărilor economice și politice ale oamenilor muncii, împotriva fascizării țării.

Apreciînd lupta desfășurată de P. C. R. după 1933, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej subliniază că în acea perioadă „partidul își intensifică activitatea în sînul țărănimii, al intelectualității progresiste, precum și în rîndurile minorităților naționale, reușind să organizeze — în ciuda terorii tot mai bestiale a regimului burghezo-moșieresc — un șir de mișcări greviste, mitinguri și manifestații populare cu caracter antirăzboinic și antifascist”⁴.

Încă de la începutul anului 1934 în întreaga țară au izbucnit numeroase greve muncitorești, urmate de mari demonstrații de stradă. Muncitorii de la „Industria Lînei” din Timișoara de pildă, au ocupat fabrica, cerînd mărirea salariului cu 30% și acționînd pe baza Frontului unic. Intrînd din nou în luptă, muncitorii ceferiști din marile centre ferroviare, printre care și Timișoara, au obținut succese în acțiunile lor.

¹ Gheorghe Gheorghiu-Dej, „Articole și cuvîntări 1959—1961”, Ed. politică, 1961, pag. 435.

² Hotărîrea C.C. al P.C.R. din ianuarie 1936. „Documente din istoria P.C.R.”, vol. IV, Ed. politică, 1957, pag. 329.

³ Comunicat al C.C. al P.C.R. despre stadiul discuțiilor asupra Frontului unic proletar apărut în Știința nr. 3—4 din 7 februarie, 1936. „Documente din istoria P.C.R.”, vol. IV, Ed. politică, 1957, pag. 353, 354.

⁴ Gheorghe Gheorghiu-Dej, „Articole și cuvîntări”, Ed. politică, 1955. Ediția a IV-a, pag. 379.

În 1935 acțiunile greviste sporesc și se intensifică în întreaga țară. În cadrul acestui val de greve, izbucnite ca răspuns la măsurile claselor dominante îndreptate împotriva celor mai elementare drepturi și libertăți ale maselor muncitoare, se numără și greva de la fabrica de ciorapi „Standard”¹ din Timișoara care a început la finele lunii februarie 1936 și a durat aproape trei luni de zile.

* * *

Situația extrem de grea a muncitorilor de la fabrica „Standard”, înăsprirea condițiilor lor de muncă și de viață în cursul anului 1935, au determinat, la începutul anului 1936, izbucnirea unei puternice greve care a avut un larg ecou în rândurile muncitorimii timișorene ca și în întreaga țară.

Media salariului brut al unui muncitor de la această fabrică, calculat pentru o zi de lucru în anul 1935, era de 59,8 lei iar pentru o zi calendaristică de numai 43 lei. Se impune această din urmă precizare deoarece media zilelor lucrate în același an de o muncitoare era de 263 adică cu 102 zile mai puțin (nelucrate) față de anul calendaristic, în care însă alimentația și celelalte cheltuieli nu puteau fi suprimate². Salariile muncitoarelor erau cuprinse între 36 și 97 lei pe zi. Ultima cifră reprezintă însă maximul întâlnit doar la boiangerie unde munceau 7 lucrătoare în condiții foarte grele. Salarii mai ridicate aveau și cei 5 meseriași — lăcătuși. Salariul mediu se ridica la numai 1.315 lei lunar.

Dacă aceasta era situația în 1935, în anul următor, în perioada premergătoare grevei, salariile și așa destul de mici au fost coborâte cu încă 7%³ și aceasta în plină iarnă când lipsurile de tot felul îngreuiau și mai mult viața muncitorilor. Astfel media salariului brut pentru o zi de lucru a scăzut la 58,2 lei, pentru o zi calendaristică la 38 lei, iar salariul mediu lunar la 1.162 lei⁴. Scăderea salariului brut pe o zi calendaristică reflectă în mod nemișcitat reducerea puterii de cumpărare și înrăutățirea condițiilor de viață ale muncitorilor.

La factorii amintiți mai sus, care afectau salariile se mai adaugă un întreg sistem de rețineri practicat și la fabrica „Standard”. Din categoria acestora făceau parte, în primul rând, cele mai felurite impozite percepute de la muncitori, ca : impozitul pe câștig, impozitul pe lux, de scumpe etc. Se făceau de asemenea diverse rețineri ca : împrumut pentru stat, pentru construirea unui spital, pentru Casa asigurărilor etc.⁵ la care se mai adaugă și sistemul de amenzi⁶.

¹ Arh. centrală a Inst. de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.: „Scinteia” din 1 mai 1936, pag. 14.

² Faptul că media zilelor lucrate a fost 263 se explică prin : a) așa-zisul inventar de la finele lunii decembrie 1935 când lucrătoarele au pierdut 12 zile; b) concediile de vară neplătite; c) duminicile și sărbătorile legale; d) cauze accidentale.

³ Arh. St. Timișoara, fond 687, filele 16—17 (dosar memorialistic).

⁴ Arh. fabr. „Ocsko Terezia”, dosar nr. 4/1935.

⁵ Arh. St. Timișoara, fond 687, ff. 16—17 (dosar memorialistic).

⁶ Arh. fabr. „Ocsko Terezia”, „Registru maestru”, nr. 11/1936, p. 161.

Durata zilei de muncă era practic nelimitată spor de noapte nu exista, concediile de vară nu erau plătite¹. Sub diferite pretexte muncitorii erau obligați să presteze ore suplimentare gratuite. Astfel tineretul, noii angajați sau reangajați trebuiau să lucreze fără plată 4—9 săptămâni pe motivul necunoașterii tehnicii mașinilor². Acest procedeu reprezenta o formă fățișă de însușire de către capitaliști a supramuncii proletariatului, de exploatare sîngeroasă a acestuia, ca urmare a goanei după profitul maxim.

Regimul burghezo-moșieresc introdusese taxe noi pentru pîine, zahăr, petrol, bumbac etc.³. Zahărul românesc care era vîndut străinătății cu 3 lei kilogramul, în țară costa 28 lei⁴. În raport cu prețurile maxime fixate de către comisia interimară a Municipiului Timișoara, un kilogram carne de porc echivala cu 79% din cîștigul mediu zilnic al unei muncitoare, iar un kilogram de pîine reprezenta 21% din aceeași sumă⁵. Ce mai rămînea pentru îmbrăcăminte, încălțăminte, locuință, încălzit și alte cheltuieli? Aproape nimic. Chiria depășea de multe ori 50% din salariul mediu, lemnele erau foarte scumpe, cantină nu exista⁶. Atunci cînd muncitoarele fabricii „Standard” îndrăzneau a se plînge că salariul este prea mic în comparație cu chiria ridicată, directorul Rörich declara cu cinism: „să se mute patru familii într-o cameră”⁷. Familiile muncitorești erau astfel obligate să renunțe la cele mai elementare cerințe ale vieții, să locuiască cîte 5—6 persoane și chiar mai multe într-o cameră, fără foc, neavînd posibilitatea să-și trimită copiii la școală, să le asigure hrană suficientă și consistentă, spectrul foamei umbrînd orice bucurie. Așa după cum arăta K. Marx, „acumularea de bogăție la un pol este deci, în același timp, acumulare de mizerie, de muncă chinuitoare de sclavie, de ignoranță, de abrutizare și de degradare morală la celălalt pol...”⁸ al societății.

O descriere sugestivă a situației mizere, a muncitorilor de la fabrica „Standard” se află în coloanele unui ziar local: „La direcțiunea fabricii „Standard” nu există decît ochi închiși pentru munca grea și prețioasă, aducătoare de belșug, care valorează saci de aur și numai urechi surde pentru jale, suferințe și dreptate”⁹.

Deosebit de izbitor apare contrastul dintre condițiile de viață, salariile mizere ale lucrătorilor pe de o parte, și cîștigurile, luxul, huzu-

¹ Arh. St. Timișoara, fond 687, ff. 6—7 și 10—17 (dosar memorialistic).

² *Ibidem*, f. 22—25.

³ Manifest al C.C. al P.C.R. din septembrie 1935. „Documente din istoria P.C.R.”. Vol. IV, p. 297.

⁴ „Lumea Nouă” din 16 februarie, 1936.

⁵ Procesul-verbal din 22.IV.1936 al Comisiei interimare a Municipiului Timișoara (prețul pîinii): la 27.IV.1936 au fost fixate prețurile maxime la carne și derivatele ei. Arh. Bibliotecii Regionale.

⁶ Arh. St. Timișoara, fond 687, ff. 16—17 (dosar memorialistic).

⁷ *Ibidem*.

⁸ K. M a r x: „Capitalul”, vol. I, Ed. P.M.R., 1948, ediția a II-a, p. 578.

⁹ „Temesvarer Zeitung”, din 1 martie, 1936.

rul directorilor, membrilor consiliului de administrație pe de altă parte. A. Leon, de pildă, primea lunar 25.000 lei, M. Rörich 20.000 lei, A. Ehrenstein 20.000 lei etc.¹.

* * *

După cum s-a mai subliniat, la fabrica „Standard“ exista o tradiție revoluționară a cărei influență s-a resimțit și în perioada de care ne ocupăm. În anul 1936 lucrau în această întreprindere o seamă de muncitoare cu o conștiință politică ridicată, ca de pildă Ocsko Terezia și altele. Acestea, având legături strânse cu membrii P.C.R. și îndeplinind o serie de sarcini de partid, s-au situat pe pozițiile unor adevărați comuniști și au asigurat pătrunderea cuvîntului și influenței P.C.R. în rîndurile celorlalte lucrătoare.

Astfel se explică faptul că dintre muncitorii acestei întreprinderi s-au ridicat luptători curajoși, eroi ai clasei muncitoare, printre care se numără și utecista Ocsko Terezia al cărei nume îl poartă astăzi fabrica. Ocsko Terezia a desfășurat o vastă muncă de clarificare politică² în rîndurile tineretului muncitor din fabrică — care alcătuiă cea mai mare parte a salariaților — pentru atragerea acestuia în cadrul U.T.C.³ Muncind în condiții de ilegalitate, ea a ținut o permanentă legătură cu membrii Partidului Comunist și ai U.T.C. primind adesea sarcini ce trebuiau duse la îndeplinire și în afara fabricii. Ea a întreținut astfel de legături și cu comunistul Ștefan Megyeri⁴ care, răspunzînd la chemarea P.C.R., s-a încadrat ulterior ca voluntar într-o unitate a brigăzilor internaționale și a luptat pentru apărarea Spaniei Republicane, unde a și căzut eroic⁵.

Cu toate că în cadrul fabricii „Standard“ exista o puternică celulă U.T.C.⁶ ai cărei membri au răspîdit cuvîntul partidului în rîndurile celorlalți muncitori, activitatea educativă, organizatorică era încă slabă, datorită faptului că în fruntea sindicatului se aflau elemente social-democrate de dreapta ce făceau jocul direcțiunii întreprinderii. De altfel trebuie să arătăm aci că o seamă de muncitori au aderat la Sindicatul galbene. amsterdamiste ce se aflau sub influența P.S.D.; alături de aceștia lucrau muncitori cu un nivel ideologic și politic ridicat, membri ai sindicatelor unitare aflate în ilegalitate⁷, sau membri ai U.T.C. Această

¹ Arh. fabr. „Ocsko Terezia, „Registru de salarii“, nr. 4/1935.

² Ocsko Terezia a împărțit în fabrică cărți și broșuri politice, a explicat tinerelor muncitoare învățătura marxist-leninistă. Arh. St. Timișoara, fond 687, f. 20—21 (dosar memorialistic).

Ea a devenit membră a P.C.R. după greva din 1936. A. G. Vaida, „Ocsko Terezia a fost ucisă“. Ed. Federației Naționale a foștilor deținuți și internați politici antifasciști, 1949.

³ Arh. St. Timișoara, fond 687, f. 20—21 (dosar memorialistic).

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, f. 14, 15 și Lecții în ajutorul celor care studiază istoria P.M.R., p. 368.

⁶ Arh. centr. Institut. de istorie a partidului, fond 72, dosar nr. 6884, fila 16.

⁷ Arh. St. Timișoara, fond 687, f.f. 1, 2 și 28 (dosar memorialistic).

apartenență politică eterogenă a muncitorilor de la „Standard“ s-a repercutat, în anumite momente, în mod negativ asupra acțiunilor organizate împotriva exploatării capitaliste, steagul luptei revoluționare fiind ținut sus de muncitorii înaintați, îndrumați de Partidul Comunist din România.

* * *

În condițiile social-economice analizate — condiții care reflectă acumularea la un pol al societății a bogăției și risipei, iar la celălalt pol a sărăciei și mizeriei maselor largi — a avut loc la sfârșitul anului 1935 și începutul lui 1936 așa-zisul inventar al fabricii „Standard“. Inventarul, care nu a fost altceva decât o formă camuflată de sistare parțială a producției de către direcțiune, pentru a evita supraproducția în perioadele de timp când magazinele erau pline cu produse finite, a durat aproape 3 săptămâni. (20 decembrie — 8 ianuarie). Această acțiune a direcțiunii s-a răsfrint imediat asupra remunerării muncitoarelor, punându-le în fața a noi dificultăți bănești ce nu le permiteau să-și satisfacă cele mai elementare trebuințe.

Măsurile arbitrare ale direcțiunii fabricii privind reducerea salariilor, „inventarul“, ridicarea salariului maiștrilor — unelte docile ale patronilor care aveau misiunea de a abate muncitorimea de pe calea luptei revoluționare — concedierea a 6 muncitoare „pe motiv că în timpul lucrului ar fi făcut propagandă... pentru organizarea în Sindicatul social-democrat din localitate“¹, toate acestea au contribuit la ridicarea unui nou val de nemulțumire.

Muncitorii înaintați din fabrică au alcătuit un memoriu cuprinzând principalele revendicări, care a fost înaintat, spre aprobare, direcțiunii. Ei cereau ;

- 1) majorarea salariilor cu 20%₀;
- 2) acordarea concediilor de odihnă;
- 3) reprimirea celor 6 muncitoare concediate;
- 4) încheierea unui contract colectiv²;

Urmărind să obțină satisfacerea revendicărilor lor cu totul îndreptățite, muncitorii fabricii „Standard“ au desfășurat o luptă dîrză pentru a înfrînge împotrivirea capitaliștilor din conducerea întreprinderii, pentru a cuceri dreptul la un trai omenesc.

La 3 februarie are loc prima citare a întreprinderii în fața Inspectoratului Muncii din localitate³. Conducerea fabricii, în intenția de a introduce deruta în rîndurile muncitorilor, a acceptat reprimirea celor

¹ Arh. centr. Inst. de istorie a partidului, fond 72, dosar nr. 6884, f. 1.

² Arh. fabr. „Oesko Terezia“. Adresa Direcțiunii fabricii către Inspectoratul General al Muncii din 9 mai 1936, dosar „Petițiuni“, nr. 5/1936. Aceste revendicări sînt confirmate și de ziarul local „Temesvari Ujság“ din 29 februarie, 1936.

³ *Ibidem*.

6 lucrătoare concediate, căutînd astfel să apară în fața muncitoarelor ca „binevoitoare“. Celelalte revendicări au fost însă respinse, iar pentru a se justifica, conducerea își declină competența, înaintînd cererile lucrătorilor Direcțiunii Generale din București. „Se întîmplă foarte des — arată Lenin — ca un fabricant să caute din răspuțeri să înșele pe muncitori, să se dea drept un binefăcător al lor, să disimuleze exploatarea muncitorilor prin vreo pomană de nimica, prin promisiuni mincinoase. Orice grevă distruge întotdeauna printr-o singură lovitură toată această înșelătorie, arătînd muncitorilor că „binefăcătorul“ lor este lup în piele de oaie“¹. — Așa s-a întîmplat și la „Standard“, unde de altfel adevăratul chip al direcției, al capitaliștilor exploatare, fusese cunoscut și în anii anteriori, cu prilejul luptelor greviste care avuseseră loc.

Cu ocazia celei de a doua dezbateri privind revendicările formulate, care a avut loc la 14 februarie în cadrul Inspectoratului Muncii², s-a anunțat că Direcțiunea Generală a respins cererile muncitorilor, motivîndu-se aceasta prin „criza“ în care se afla „economia țării“.

Dezbaterile ținute în ziua de 25 februarie purtau de acum amprenta elementelor social-democrate de dreapta din conducerea sindicatului. Revendicările formulate de muncitori suferiseră modificări în detrimentul intereselor lor. S-a renunțat la revendicarea majorării salariilor cu 20%, cerîndu-se o mărire a acestora doar cu 12%³ sau chiar mai puțin⁴. După ce conducerea fabricii a respins și această propunere, așa-ziii reprezentanți ai muncitorilor, situîndu-se pe aceeași linie lipsită de fermitate, au trecut la o altă ofertă și mai puțin onorabilă: salariile pînă la 64 lei pe zi să fie majorate cu 12%, cele între 64—80 lei cu 10% iar cele mai mari de 80 lei cu 8%. Această atitudine inconsecventă în formularea și susținerea revendicărilor, această retragere treptată și cedare de poziții în fața patronilor își găsește explicația în rolul trădător pe care l-a avut conducerea social-democrată de dreapta a sindicatului, cumpărată de conducerea fabricii.

În ziua de 27 februarie o delegație a muncitorilor s-a prezentat la direcțiune, de unde însă a fost dată afară⁵. În aceeași zi⁶ în curtea fabricii are loc o adunare a tuturor muncitorilor care — arătînd încă o dată necazurile lor, faptul că în toiu iernii lipsurile sînt nenumărate, că familiile, copiii lor nu au ce mîncă — cer din nou sporirea salariilor. Directorul Rörich, fiind de față, le răspunde cinic: „Să mîncăți broaște din lac“. Această atitudine a stîrnit mînia îndreptățită a masei de muncitori, de teama căroră, directorul s-a retras, incuindu-se în biroul său, telefonînd totodată după pompieri⁷.

¹ V. I. Lenin, „Opere“, vol. IV, Ed. politică, 1953, pag. 293.

² Arh. fabr. „Ocsko Terezia“, dosar „Petițiuni“, nr. 5/1936.

³ După ziarul local „Temesvari Ujság“ din 28 februarie, 1936 cu 15%.

⁴ Arh. centr. a Inst. de istorie a partidului, fond 72, dosar nr. 6884, f. 3.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Arh. St. Timișoara, fond 687, f. 1, 2 și 4, 5 (dosar memorialistic).

⁷ *Ibidem*, ff. 4, 5.

Direcțiunea, avînd forța la spate, refuză să satisfacă cererile muncitorilor, și astfel tratativele eșuează.

În felul acesta masa largă a muncitorilor de la fabrica „Standard” — în urma muncii de lămurire dusă de elementele cele mai înaintate și hotărîte, comunistii și uteciștii — au ajuns la convingerea că singura cale pentru obținerea drepturilor lor legitime este greva.

Împrejurările de la începutul anului 1936, ce au fost analizate, făceau ca greva să constituie în mod obiectiv singura cale de ieșire din situația creată la fabrica „Standard”, singura formă de luptă care putea duce la rezolvarea cerințelor arzătoare ale muncitorilor de la această întreprindere. Situația a fost just înțeleasă în primul rînd de către muncitorii comuniști care, mobilizînd pe uteciști și pe ceilalți lucrători ai fabricii, au arătat necesitatea luptei greviste.

Astfel, sub presiunea maselor de muncitori, a nemulțumirilor crescînde ale acestora, este declarată greva, care a izbucnit în ziua de 28 februarie¹ cu o zi înaintea datei stabilite de conducerea social-democrată de dreapta a sindicatului².

Direcțiunea a încercat să se folosească de cele mai variate mijloace pentru a frîna avîntul de luptă al muncitorilor; începînd cu amenințări despre angajarea altor lucrători în locul greviștilor a recurs chiar la diverse propuneri făcute unor lucrătoare pentru a le determina să devină spărgătoare de grevă³.

Deși conducerea grevei se afla în mîinile sindicatului, care avea în frunte elemente trădătoare, social-democrate de dreapta, rolul important în desfășurarea ei l-au avut comuniștii sub a căror directă îndrumare activau membrii U.T.C.

Comuniștii de la „Standard” au stat în fruntea tuturor acțiunilor fiind participanții cei mai activi la grevă; ei au mobilizat în felul acesta masa membrilor de sindicat a tuturor muncitorilor la luptă grevistă.

Pe baza îndrumărilor primite din partea organizației orășenești a P.C.R. s-a trecut la constituirea comitetului de grevă care a cuprins muncitoare ca: Adania Inocenția, Funaru Ecaterina, Paulovici Magdalena, Damschütz Ecaterina și altele, cele mai înaintate luptătoare pentru înfăptuirea liniei partidului⁴. Din comitet făcea parte și tînăra utecistă Ocsko Terezia⁵. Comitetul de grevă a fost ales la întrunirea muncitorilor fabricii care s-a ținut la Clubul P.S.D. din str. Mărăști 2, curînd după încetarea lucrului⁶.

¹ Arh. fabr. „Ocsko Terezia”. Adresa direcțiunii fabricii către Inspectoratul general al muncii, din 9 mai, 1936, dosar „Petițiuni”, nr. 5/1936.

² Ziarul local „Temesvari Ujság” din 29 februarie relatează că „în ziua de 28 februarie 1936 conducătorul sindicatului ... s-a prezentat la direcțiune anunțînd în scris că în ziua de 29 februarie cele 375 (1) muncitoare ale fabricii vor intra în grevă”.

³ Arh. St. Timișoara, fond 687, ff. 22—23. În această acțiune de corupere, de cum-părare a conștiinței unor greviste un rol principal l-a avut soția directorului M. Rörich.

⁴ *Ibidem*, ff. 1 și 2 (dosar memorialistic).

⁵ A. G. Vaida, *op. cit.*

⁶ Arh. St. Timișoara, fond 687, f. 1, 2 (dosar memorialistic).

Ajutată și îndrumată îndeaproape de comuniști, Ocsko Terezia a avut un rol deosebit în antrenarea muncitoarelor la grevă. Ea s-a ocupat îndeosebi de tinerele elemente ce reprezentau majoritatea lucrătoarelor, a explicat cum trebuie organizată paza în fabrică pentru împiedicarea spărgătorilor de grevă de a intra în ateliere etc. O dată cu munca de sprijinire a grevei Ocsko Terezia a desfășurat o intensă activitate de lămurire.

Comuniștii, și sub conducerea acestora uteciștii, au explicat zi de zi sarcinile de luptă în condițiile grele ale grevei, necesitatea de a rezista în fața patronilor. Traducind în viață indicațiile P.C.R., lupta grevistă a muncitorilor de la fabrica „Standard“ s-a desfășurat pe baza tacticii Frontului unic de jos, pornindu-se de la interesele vitale imediate ale maselor proletare, cerințe care s-au oglindit în revendicările economice formulate, în lupta fermă împotriva teroarei. La grevă au participat muncitori de diferite naționalități și convingeri politice, având ca nucleu partea cea mai conștientă a lor : comuniștii.

Aplicarea în practică a tacticii Frontului unic muncitoresc, în perioada grevei, este cu atât mai demnă de relevat cu cât ținem seama de faptul că un număr însemnat de muncitoare erau încadrate într-o uniune sindicală amsterdamistă¹ a cărei conducere oportunistă se opunea închegării unității clasei muncitoare care s-a realizat peste capul acesteia.

O dată cu izbucnirea grevei sub directa îndrumare a comuniștilor au fost luate o serie de măsuri organizatorice. La porțile² și colțurile³ fabricii au fost postate pichete de grevă care în mod permanent, începând de la orele 6 dimineața⁴, supravegheau intrarea⁵. Sub îndrumarea comuniștilor, s-au organizat o „bucătărie comună“⁶, susținută cu bani și alimente de către muncitori ; în această direcție și-a adus aportul și Ocsko Terezia, care prin U.T.C. a mobilizat tineretul pentru a sprijini acțiunea⁷ de ajutorare a muncitorilor greviști.

Organizând paza porților, pichetele de grevă și ajutorul greviștilor, muncitorii de la „Standard“ au dovedit că știu să folosească experiența de luptă acumulată de clasa muncitoare din țara noastră sub conducerea Partidului Comunist din România.

În timpul grevei, muncitoarele se întâlneau zilnic la cantină, în curtea clubului din str. Mărăști ; acolo s-au ținut și citeva adunări, cu

¹ Arh. St. Timișoara, fond 687, 18 și 19.

² „Temesvary Ujság“ din 1 martie, 1936.

³ Arh. fabr. „Ocsko Terezia“, dosar „Petițiuni“, nr. 5/1936. Adresa direcțiunii către generalul comandant al garnizoanei militare din 4 mai 1936.

Arh. centr. Inst. de istorie a partidului, fond 72, dosar 6884, f. 13.

⁴ Același fenomen semnalat într-o adresă a direcțiunii din 7 martie, 1936.

⁵ Arh. St. Timișoara, fond 687, ff. 22, 23. Lucrul în fabrică începea la orele 7 dimineața.

⁶ Arh. centr. Inst. de istorie a partidului, fond 72, dosar 6884, ff. 10, 11, 12, 13 și 15.

⁷ *Ibidem*, f. 38. În „Scinteia“ din ianuarie 1936 se recomandă organizarea „de bucătării comune ca la Dermata“.

⁸ Arh. St. Timișoara, fond 687, f. 28 (dosar memorialistic).

care prilej elementele cele mai înaintate îmbărbătau pe greviste, explicându-le necesitatea de a continua lupta o dată începută, pentru a smulge în felul acesta capitaliștilor sporirea salariilor și satisfacerea celorlalte revendicări.

La cantină fiecare grevist primea zilnic un kg. de pâine; în acest scop comitetul de grevă se îngrijise de transportul cu căruța a sute de pâini. Cei care aveau copii primeau o porție dublă de mâncare, avînd dreptul să o ducă acasă¹.

În felul acesta, de-a lungul săptămînilor de grevă, între muncitorii greviste s-a păstrat în permanență o strînsă legătură, ele întîlnindu-se zilnic la cantină, la clubul P.S.D., în excursiile în afara orașului, pe locul tîrgului spre Mehala etc.².

Este demn de relevat faptul că muncitorii din multe fabrici timișorene au sprijinit materialicește greva de la „Standard”, strîngînd bani în fiecare sîmbătă, la plata salariilor, bani ce se foloseau pentru cumpărarea de alimente necesare cantinei³. Au contribuit în mod substanțial la ajutorarea muncitorilor greviști de la „Standard”, atît cu bani cît și cu alimente. 16 sindicate muncitorești din Timișoara⁴. Bani și alimente au fost strînse și din cartierul muncitoresc „Între vii”⁵.

Mobilizați de comuniști, care le insuflau încredere în forțele lor, primind sprijinul frătesc din partea celorlalți muncitori, simțînd în permanență solidaritatea de clasă, greviștii, întăriți în convingerea reușitei luptei lor, au rămas neclintii în hotărîrea de a nu ceda în fața manevrelor direcției. Afișul direcțiunii, apărut la mijlocul lunii martie, prin care se anunța că toți lucrătorii greviști sînt concediați⁶, departe de a-i intimida, i-a unit mai strîns pentru continuarea luptei cu mai multă fermitate.

Căutînd să determine încetarea grevei, să înfrîngă lupta dreaptă a muncitorilor, conducerea fabricii apelează la sprijinul organelor de represiune ale statului burghezo-moșieresc, instrumente ale apărării intereselor claselor dominante asupritoare. Într-o adresă către generalul comandant al garnizoanei militare, direcțiunea fabricii cere să i se repartizeze un detașament de soldați care între orele 6—15 să împiedice formarea pichetelor de grevă⁷.

Totodată conducerea fabricii se adresează Chesturii de poliție⁸ cerîndu-i ajutor pentru asigurarea securității celor citeva elemente trădătoare, — cumpărate de patroni, cu ajutorul cărora se urmărea spargerea grevei. Aceste elemente, unanim condamnate de către masa munci-

¹ Arh. St. Timișoara, fond. 687, ff. 1 și 2.

² *Ibidem*, ff. 4 și 5.

³ *Ibidem*, ff. 6 și 7.

⁴ Arh. centr. a Inst. de istorie a partidului, fond 72, dosar 6884, ff. 19 și 20

⁵ *Ibidem*, f. 18.

⁶ „Lumea Nouă”, din 22 martie, 1936.

⁷ Arh. fabr. „Oeșko Terezia”, dosar „Petițiuni”, nr. 5/1936. Adresa Direcțiunii fabricii către generalul comandant al garnizoanei militare din 4 mai 1936.

⁸ *Ibidem*, adresa direcțiunii fabricii „Standard” către Chestura poliției din 4 mai 1936.

torimii conștiente, au fost împiedicate cu succes de către pichetele de greviști de a pătrunde în fabrici și a relua lucrul, în secții. Una din participantele la grevă care a fost chemată la direcție pentru a fi determinată să-și reia lucrul și să convingă în acest sens și alte muncitoare, oferindu-i-se în schimb ciorapi și bani, a respins cu indignare această manevră¹. Pichetele au avut de luptat² și împotriva încercărilor direcției de a angaja noi muncitori din afară³.

Poliția care, după cum am văzut, intervenise activ și în anul 1928, reprimind o demonstrație pașnică a greviștilor de la „Standard”⁴, s-a dovedit și de această dată a fi unealtă servilă a proprietarilor de fabrici⁵.

Tăria morală, hotărîrea de a rezista, de a face orice sacrificiu pentru continuarea luptei pînă la satisfacerea revendicărilor, i-a caracterizat pe greviști în permanență. Această fermitate s-a remarcat și cu prilejul adunării ținute în ziua de 24 aprilie 1936⁶, cînd greviștii și-au reafirmat hotărîrea de-a nu ceda în fața manevrelor patronale.

Pentru a înfrînge hotărîrea de luptă a muncitorilor, cu prilejul dezbaterilor de la Inspectoratul Muncii, din 9 mai, direcțiunea anunță că va fi pusă în situația de a limita numărul angajaților la 200, dînd de înțeles că se va ține seama de cei care vor relua lucrul imediat⁷. Pentru normalizarea procesului de producție și pentru încetarea grevei, direcțiunea a încercat cele mai diverse procedee ca : intervenția armatei și a poliției, coruperea și cumpărarea conștiinței unor muncitori, ațîțarea naționalismului, amenințările cu concedierea sau sub alte forme, încercările repetate⁸ dar zadarnice de a face noi angajări⁹.

Prin ațîțarea naționalismului, a urei de rasă — armă otrăvită a burgheziei — se urmărea dezbinarea lucrătorilor de diferite naționalități care munceau în fabrică. Încercînd să folosească tot felul de diversiuni, patronii urmăreau să lovească în unitatea de voință și acțiune, a muncitorilor pentru a le slăbi lupta. Comuniștii din fabrică au luat însă imediat poziție pornind o susținută campanie de combatere a unor asemenea manifestări, de clarificare a lucrătorilor care nu s-au lăsat astfel înșelați de manevrele exploataților¹⁰.

¹ Arh. St. Timișoara, fond 687, ff. 22 și 23 (dosar memorialistic).

² Arh. centr. a Inst. de istorie a partidului, fond 72, dosar 6884, ff. 12 și 13

³ Arh. fabr. „Ocsko Terezia”, dosar „Petițiuni”, nr. 5/1936. Adresa direcțiunii fabricii către Inspectoratul general al muncii, sănătății și ocrotirilor sociale din 25 aprilie, 1936.

⁴ Arh. St. Timișoara, fond 687, f. 26 și 27 (dosar memorialistic).

⁵ Arh. centr. a Inst. de istorie a partidului, fond 72, dosar 6884, f. 15.

⁶ *Ibidem*, f. 26.

⁷ Arh. fabr. „Ocsko Terezia”, dosar „Petițiuni”, nr. 5/1936. Adresa Direcțiunii fabricii din 9 mai 1936 către Inspectoratul general al muncii.

⁸ *Ibidem*. În adresa direcției din 4 mai 1936, către generalul comandant al garnizoanei militare se exprimă intenția de a se trece la noi angajări începînd cu ziua de 5 mai, 1936.

⁹ Arh. centr. a Inst. de istorie a partidului, fond 72, dosar 6884, f. 24 și 25.

¹⁰ Arh. St. Timișoara, fond 687, ff. 16—17, (dosar memorialistic).

În acțiunile lor patronii fabricii au fost sprijiniți de către elementele social-democrate de dreapta, strecurate în conducerea sindicatului¹, în primul rând de secretarul consiliului sindical muncitoresc din Timișoara care, alături de inspectorul Camerei de Muncă, asigură autoritățile „că muncitorii greviști se vor feri de orice acțiune agresivă contra noilor angajați². Poziția inspectorului dovedește limpede că instituția respectivă, creată în scopul „de a reprezenta, apăra și susține interesele lucrătorilor, funcționarilor și meseriașilor”³, nu era în fond decât o instituție menită să sprijine acțiunile patronilor, să apere proprietatea privată capitalistă și să le creeze condiții de exploatare neîngrădită a muncitorilor.

În timpul grevei între muncitoare a existat o solidaritate deplină. De altfel însăși una din revendicările formulate a fost legată de reprimirea celor 6 muncitoare, tovarășe de suferință, concediate, ceea ce reflectă gradul de conștiință, de maturitate politică a maselor muncitoare de la fabrica „Standard”. Greviștii s-au ajutat reciproc din punct de vedere material și moral, au asigurat aprovizionarea și bunul mers al cantinei, au făcut parte din pichelele de pază a intrării în fabrică, au rezistat săptămîni în șir fără a se prezenta la lucru. Încercările repetate ale direcției de a sparge greva nu au reușit, fapt care îl atestă registrul de producție al fabricii din care rezultă că în lunile martie și aprilie 1936 procesul de fabricație a fost total oprit⁴.

Greva a continuat și în cursul lunii mai. În adunarea ce a avut loc în ziua de 17 mai 1936, dezbătîndu-se stadiul luptei greviste, majoritatea muncitoarelor s-au pronunțat pentru continuarea grevei. Rezultatul votului secret a scos la iveală aceeași hotărîre de a continua lupta. Totuși secretarul sindicatului, unealtă a patronilor, — deseori întreprins de muncitorii indignați⁵ — a reușit să anuleze votul, obligînd încă un tur de scrutin. Aceasta, ca și poziția nehotărîtă a unora dintre greviste, a dus în ultimă instanță la reluarea lucrului⁶.

* * *

În timpul grevei muncitoarele fabricii „Standard” au dat dovadă de o tărie morală impresionantă, menținîndu-și pozițiile, rezistînd în fața presiunilor și a măsurilor luate de direcție — 80 de zile încheiate. Această atitudine dirză, și rezistența neobișnuit de îndelungată a muncitorilor s-au datorat activității politice de clarificare, pe care au desfășurat-o zi de zi comunistii, atât înainte, cît și în timpul grevei.

¹ Arh. St. Timișoara, fond 687, ff. 24, 25 și 28.

² Arh. centr. a Inst. de istorie a partidului, fond. 72, dosar 6884, f. 24.

³ „Buletinul Muncii”, anul XV, vol. I, 1936, p. 394.

Aceasta era definiția dată Camerelor de Muncă pentru a înșela pe muncitori.

⁴ Arh. fabr. „Oesko Terezia”, „Registrul de producție”, nr. 15/1936.

⁵ Arh. St. Timișoara, fond 687, f. 18 și 19 (dosar memorialistic).

⁶ *Ibidem*, ff. 16 și 17.

Dar cu toată durata lungă a grevei și lupta plină de sacrificii a muncitorilor, rolul nefast exercitat de social democrația de dreapta le-a micșorat sortii de izbândă deplină. Revendicările formulate nu au fost decât parțial satisfăcute. Cele 6 muncitoare concediate au fost reprimite, în schimb salariile au fost mărite doar cu 5% pentru lucrătoarele cu un câștig sub 65 lei pe zi¹; această sporire nu s-a aplicat muncitoarelor care lucrau în acord², iar problema acordării concediilor de odihnă, a încheierii contractului colectiv, a rămas nerezolvată.

Greva muncitoarelor de la „Standard“ care a început la 28 februarie 1936 și a ținut pînă în ziua de 17 mai inclusiv³ a zdruncinat situația economico-financiară a fabricii, fapt ce a determinat conducerea ei să depună toate eforturile pentru a obține reluarea lucrului.

În lunile martie și aprilie 1936 producția a fost oprită, iar în mai numărul zilelor lucrate pe fabrică, raportat la media lunară a anului 1936⁴, a fost doar de 44%. Astfel, ca urmare a grevei, s-au pierdut numai în lunile martie și aprilie 16.250 de zile lucrătoare, iar pe întreaga perioadă peste 21.000. Comparația numărului total de zile lucrătoare ale anului 1936 cu cel din 1937 ne arată un minus de 28.995 zile⁵. Din cauza încetării producției în perioada grevei n-au intrat în magazie circa 60 mii duzine de ciorapi⁶.

La declanșarea grevei — cînd magazinele erau ticsite de mărfuri — încetarea producției nu i-a neliniștit prea mult pe acționarii „Primei fabrici de ciorapi — „Standard —“; totuși atunci cînd greva s-a prelungit peste așteptările direcției și a slugilor ei, cînd stagnarea producției, pierderea unui număr atît de însemnat de zile lucrătoare puneau în joc profiturile lor ridicate, patronii, dindu-și seama de pericolul ce-l prezenta forța unită a muncitorimii, au recurs la toate mijloacele și manevrele posibile pentru a sparge greva.

Cu toate că producția a fost oprită din cauza grevei, vînzările de mărfuri nu au încetat deoarece stocul din magazii era mare⁷, situație ce i-a favorizat pe patroni⁸. În cele 11 săptămîni de grevă s-au efectuat vîm-

¹ Arh. centr. a Inst. de istorie a partidului, fond 72, dosar 6884, ff. 36, 37.

² Arh. St. Timișoara, fond 687, ff. 16—17 (dosar memorialistic).

³ Arh. fabr. „Ocsko Terezia“, „Registru“, nr. 4/1935.

⁴ Media lunară a numărului zilelor lucrătoare pe anul 1936 s-a calculat abstracție făcînd de lunile martie, aprilie și mai, cînd producția a stagnat. Această medie este de 8.199 zile lucrătoare pe lună. Arh. fabr. Ocsko Terezia, nr. 4/1935.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Media lunară a duzinilor de ciorapi fabricate, — abstracție făcînd de lunile martie, aprilie și mai, cînd fabrica fusese cuprinsă de grevă — este de 22.833, ceea ce face ca pentru întreaga perioadă a grevei să corespundă producția marfă medie de 58.366 duzini ciorapi. Arh. fabr. „Ocsko Terezia“, „Registru de producție“, nr. 15/1936.

⁷ Conform bilanțului general, încheiat la 31 decembrie 1935, în magazie se aflau semifabricate în valoare de 730.346 lei și mărfuri fabricate în valoare de 2.962.830 lei. Arh. fabr. „Ocsko Terezia“, „Registru inventar“, p. 54, nr. 6/1935.

⁸ Procesul-verbal al ședinței Consiliului de administrație din 20 martie, arată că, „...Stocul permanent de mărfuri gata ne-a permis cu toate acestea să aprovizionăm clientela noastră în vederea sezonului de Paști“. Arh. fabr. „Ocsko Terezia“, Registru de procese-verbale ale consiliului de administrație.

zări al căror volum reprezenta 52% din vânzările medii ale anului 1936, calculate pentru un interval respectiv, ceea ce ne arată că stocul din magazinele a putut să asigure desfacerea¹. Desigur că vânzările s-au efectuat totuși într-o proporție mult redusă², îndeosebi în ultima perioadă a grevei³ când membrii consiliului de administrație au început să-și manifeste tot mai viu neliniștea, pe măsură ce stocul de mărfuri existent se epuiza⁴. În aceste condiții conducerea centrală din București l-a somat chiar pe directorul Rörich ca „pînă la 1 mai să aplaneze conflictul dintre fabrică și muncitori“ avertizîndu-l că „în caz contrar va fi înlocuit“⁵.

Ca și în alegerea momentului declanșării grevei, trădarea social-democraților de dreapta, a conducerii oportuniste a sindicatului, s-a vădit atît pe parcursul desfășurării luptei greviste, cit și cu prilejul încetării ei. Cu toate că revendicările ce au constituit mobilul ridicării la luptă a muncitorilor de la „Standard“, nu au fost decît parțial satisfăcute, conducerea social-democrată de dreapta a sindicatului a dat semnalul de încetare a grevei, fără a ține seama de interesele vitale ale lucrătorilor greviști care rezistaseră cu succes o perioadă atît de îndelungată.

După încetarea grevei, urmărindu-se dezorganizarea mișcării revoluționare din fabrică, se fac concedieri masive; multe lucrătoare, îndeosebi fruntașele luptei greviste, au fost îndepărtate fără preaviz, formula utilizată de conducerea fabricii fiind: „au părăsit serviciul“⁶. La încetarea grevei din cei 316⁷ angajați care declaraseră grevă au fost reprimiți numai 270⁸, în timp ce ceilalți muncitori erau considerați concediați. În următoarele 11 săptămîni după reluarea lucrului, în baza formulei mai sus amintite, au fost concediate încă 25 de lucrătoare⁹.

Amenințările¹⁰, concedierile și lista neagră, arestările, diversiunea naționalistă, recrutarea de trădători, au fost tot atîtea mijloace prin care reprezentanții capitalului de la „Standard“ încercau să nimicească miș-

¹ În perioada 29 februarie—17 mai s-au efectuat vânzări în valoare de 6.116.729 lei față de 57.523.518 lei realizați pe întreg anul 1936, ceea ce corespunde unei medii săptămînale de 1.106.221 lei. Arh. fabr. „Ocsko Terezia“, „Registru maestru“, nr. 11/1936. pg. 51—52.

² S-a făcut abstracție de faptul că în lunile martie, aprilie, cererea de ciorapi era încă relativ mare.

³ Arh. centr. a Inst. de istorie a partidului, fond 72, dosar nr. 6884, ff. 22, 23, 26.

⁴ *Ibidem*, f. 24.

⁵ *Ibidem*, ff. 22, 23, 26.

⁶ Arh. fabr. „Ocsko Terezia“, dosar „Petițiuni“, nr. 5/1936. Adresa din 29 mai, 1936, a direcțiunii fabricii către Biroul Industrial al Municipiului Timișoara.

⁷ Din totalul de 319 muncitori ai fabricii doar 3 meseriași apar ca avînd zile lucrute în timpul grevei. Arh. fabr. „Ocsko Terezia“, „Registru“, nr. 4/1935.

⁸ *Ibidem*, nr. 5/1936. Adresa din 18 mai 1936 a direcțiunii fabricii către Inspectoratul General al Muncii.

⁹ *Ibidem*, dosar „Petițiuni“. Adresele direcției fabricii către Biroul Industrial al Municipiului Timișoara din 29 mai, 6, 11, 12, 15 și 27 iunie, 2, 6, 7, 16, 23, 24, 30 și 31 iulie 1936.

¹⁰ *Ibidem*. Avertismente asupra concedierii, adresa din 11 iunie 1936 a direcțiunii către Inspect. General al Muncii.

carea revoluționară din fabrică, să distrugă nucleul ei. Astfel se explică de ce încă înainte de a fi luat sfârșit greva, la 6 mai 1936¹, o minoritate infimă de 36 muncitoare necalificate, din secția depănat, au reluat lucrul — fiind spărgătoare de grevă. Intrarea și ieșirea din fabrică a acestor lucrătoare au fost păzite cu strășnicie de organele polițienești care au primit ordinul categoric de a aresta pe loc și deferi imediat Consiliului de Război pe cei care ar încerca să împiedice spărgătoarele de grevă să lucreze². Dar atitudinea fermă de condamnare a muncitoarelor fabricii față de aceste trădătoare — rod al muncii neobosite a comuniștilor — constituie o verificare a adevărului leninist: „Orice grevă aduce cu sine pentru muncitori o mulțime de privațiuni atât de îngrozitoare, încât ele ar putea fi comparate numai cu calamitățile unui război: flămânzirea familiilor, pierderea salariului, de multe ori arestarea... Și cu toate aceste calamități muncitorii disprețuiesc pe acei care își părăsesc tovarășii și acceptă o tranzacție cu patronul”³.

Cu prilejul descinderii agenților poliției și siguranței în fabrică pentru a aresta unele fruntașe ale luptei greviste, care pedepsiseră pe câteva din trădătoarele grevei⁴, s-a manifestat din nou cu o deosebită putere solidaritatea de clasă a muncitoarelor, care au condamnat în unanimitate acele elemente trădătoare alături de care lucrătoarele cinstite nu mai vroiau să muncească⁵. Polițiștii și agenții siguranței, conduși de însăși directorul fabricii⁶, au arestat atunci patru muncitoare dintre cele mai active din Comitetul de grevă, ele fiind ridicate chiar din secții, de lângă mașinile la care lucrau. Mulțimea compactă adunată în curte, părăsind secțiile și oprind mașinile, a manifestat, protestând împotriva arestării tovarășelor lor de muncă și luptă, fără a da înapoi în fața amenințărilor categorice ale directorului. O muncitoare, care a luat cuvântul, a fost concediată pe loc⁷. Dosarul ce cuprindea cercetările privind cele patru muncitoare arestate a fost înaintat de către siguranță Consiliului de Război din Timișoara⁸.

Astfel și la fabrica „Standard” patronatul mină în mână cu autoritățile și întreg aparatul de stat fascist, s-a năpustit cu furie sălbatecă asupra muncitorilor greviști. Dar nici arestările nici bătăile, și cea mai banditească teroare întrebuintată n-au putut intimida muncitorimea care pășește cu demnitate la lupta împotriva capitaliștilor...⁹.

¹ Arh. centr. a Inst. de istorie a partidului, fond 72, dosar nr. 6884, f. 30.

² *Ibidem*, f. 29.

³ V. I. Lenin, *Opere*, vol. IV, Ed. politică, 1953, p. 292.

⁴ Adresa din 14 mai 1936 a direcțiunii fabricii către Inspect. general al Muncii, dosar „Petițiuni”, nr. 5/1936, Arh. fabr. „Oesko Terezia” și Arh. St. Timișoara, fond 687, f. 28 (dosar memorialistic).

⁵ Arh. St. Timișoara, fond 687, ff. 22, 23 și 28 (dosar memorialistic).

⁶ *Ibidem*, ff. 1, 2.

⁷ *Ibidem*, f. 28.

⁸ Arh. centr. a Inst. de istorie a partidului, fond 72, dosar 6884, f. 42.

⁹ *Ibidem*, „Scînteia” din 1 mai, 1936.

După încetarea grevei, exploatarea, ofensiva direcției împotriva drepturilor muncitorești au fost intensificate.

Pentru a-i determina pe muncitori să renunțe la revendicarea privind acordarea concediilor de odihnă, conducerea fabricii a intervenit prin avocații¹ săi la Tribunal pentru ca cererea colectivă a lucrătorilor să fie respinsă, deoarece procedura ar impune procese separate pentru fiecare în parte. În timp ce muncitorilor care reluaseră lucrul, li se făceau, la plata fiecărui salariu, rețineri sub pretextul onorării avocatului care-i „apăraseră“ la proces, sumă ce se ridica la 200 lei lunar, judecarea proceselor intentate de câteva din muncitoarele concediate, care își cereau drepturile legale de concediu, s-a prelungit aproape șase ani, pînă în 1941².

Pe lângă mijloacele de intimidare, rețineri, menținerea salariilor la un nivel scăzut, amenzi etc. înșelarea muncitorilor era un alt procedeu utilizat de capitaliști pentru a le răpi și puținele drepturi care le-au mai rămas, patronii sporindu-și și pe această cale profiturile după care alergau neconținut. O muncitoare, de pildă, avea dreptul să încaseze, conform calculului contabilității fabricii, 3.949 lei, sumă solicitată de cea în cauză. Iată însă rezoluția conducerii: „se poate face o tranzacție oferind pînă la lei 2000“. Pentru dreptul ei calculat și recunoscut de direcțiune ea a fost totuși tîrîtă prin judecăți³.

S-a intensificat de asemenea regimul de teroare în fabrică. A apărut un regulament cuprinzînd zece puncte, alcătuit de direcțiune, a cărui nerespectare ducea în mod automat la amenzi sau la concediere⁴.

În ciuda faptului că avusese loc greva de lungă durată din februarie-mai, beneficiul net al societății „Prima fabrică de ciorapi „Standard“ din Timișoara S.A.“ pe anul 1936 nu a scăzut, dimpotrivă a ajuns la 2.086.199 lei⁵ fiind chiar ceva mai mare decît în anul precedent⁶. Pe de altă parte este semnificativă analiza volumului salariilor brute plătite în anii 1935—1936—1937. Totalul salariilor brute plătite în anul 1936

¹ Interesantă și demascatoare a corupției ce domnește în lumea capitalistă a „obiectivității“ pe care se situa un avocat — unealtă a exploatorilor — este rezoluția conducerii fabricii pe o adresă primită din partea juriconsultului municipiului Timișoara din 11 sept. privind procesul cu lucrătoarea Ecat. Damschütz: 1) se va consulta juriconsultul municipiului dacă acceptă să-l angajăm și pe avocatul fabricii în acest proces; 2) se va consulta avocatul fabricii dacă dorește să dea ca martor (a fost de față la ultimele dezbateri cu muncitorii de la Inspectorat...). Deci, angajat ca... martor! Arh. fabr. „Ocsko Terezia“ din „Corespondență contencios“, nr. 23/1936.

² *Ibidem.*

³ *Ibidem.*

⁴ Arh. St. Timișoara, fond 687, ff. 16 și 17 (dosar memorialistic).

⁵ Arh. fabr. „Ocsko Terezia“, „Registru inventar“ nr. 6/1935 și „Registru maestru“, p. 16 și 19.

⁶ Beneficiul net realizat în 1935 a fost de 2.066.529 lei. Arh. fabr. „Ocsko Terezia“, nr. 6/1935, „Registru inventar“.

reprezenta numai 87% față de 1935 și doar 68% față de 1937¹. Este necesar să subliniem aci că aceste cifre care ilustrează nivelul de trai mai scăzut în anul grevei în comparație cu cel și așa mizer din anii precedenți, nu reflectă și creșterea prețurilor la bunurile de larg consum din aceeași perioadă.

Aceste împrejurări au dus în mod obiectiv la adâncirea contradicțiilor de clasă dintre burghezie și proletariat, reliefând încă o dată clar justetea liniei tactice a P.C.R. care a explicat maselor muncitoare că problemele arzătoare ale mișcării revoluționare: „...lupta contra ofensivei capitaliste, lupta contra fascismului și războiului, chestiunea Frontului unic, unitatea sindicală...”² constituie principalele condiții pentru ridicarea pe o treaptă mai înaltă a bătăliei celor exploatați împotriva exploataților.

* * *

Greva de la fabrica „Standard”, care se înscrie în șirul frământărilor și a luptelor desfășurate de proletariat împotriva exploatării, pentru o viață mai bună, împotriva fascismului și a războiului, a avut un mare răsunet.

Durata ei lungă, de aproape trei luni de zile, ne vorbește despre tăria morală a greviștilor despre înalta conștiință politică a comuniștilor care explicau maselor că numai rezistând vor reuși a impune capitaliștilor propria voință, satisfacerea revendicărilor lor vitale; totodată ea mai reflectă capacitatea comuniștilor de a mobiliza lucrătorii fabricii, de a-i uni, întărindu-le spiritul de combativitate, fapt ce oglindește strângerea tot mai puternică a legăturilor dintre Partid și mase în acea perioadă.

Cu toate că salariile au fost majorate cu 50%, insuccesul încercărilor direcțiunii de a le mai reduce — constituie o nouă izbîndă a luptei greviste.

Deși obiectivele urmărite i-au imprimat grevei un vădit caracter economic, ea a avut și o însemnătate politică, ca urmare a faptului că s-a desfășurat într-o perioadă cînd clasele guvernante se orientau tot mai fățiș spre fascism, iar muncitoarele de la „Standard” au reușit, prin lupta lor, să zădărnicească planurile direcției de a efectua o nouă scădere a salariilor.

Reprimirea muncitoarelor concediate în zilele premergătoare izbucnirii grevei, în momentul cînd aceasta devenise iminentă — a fost

¹ Totalul salariilor brute pe anii 1935, 1936 și 1937 a fost de 5.152.406 lei, 4.514.890 lei, 6.621.755 lei; numărul lucrătorilor a crescut în 1937 cu 110 ajungînd la 429, astfel încît creșterea volumului salariilor brute plătite în 1937 nu poate fi înțeleasă ca o mărire a salariilor pe cap de muncitor. Arh. fabr. „Ocsko Terezia”, dosar nr. 4/1935.

² Documente din istoria P.C.R., vol. IV, Ed. politică, ediția 1957, p. 260. Articol apărut în „Buletinul” organ al C.C. al P.C.R., anul V, nr. 21 din iunie 1935.

determinată de teama burgheziei, a reprezentanților ei din direcțiunea fabricii — în fața forței organizate a proletariatului, fapt ce i-a insuflat acestuia mai multă încredere în capacitatea sa de luptă.

Condițiile vitrege a săptămînilor lungi de grevă au evidențiat, mai mult ca în alte situații, puternica solidaritate de clasă dintre greviști care nu au dat înapoi în fața greutăților materiale, a presiunilor, amenințărilor și măsurilor drastice luate de direcțiunea fabricii, sprijinită în largă măsură de organele represive ale statului burghezo-moșieresc.

Dacă muncitorii de la „Standard“ au fost în stare să opună o rezistență dîrză, în fața exploatării patronale, de aproape trei luni de zile, aceasta se explică și prin faptul că, peste capul elementelor social democratice de dreapta, care căutau să-i dezbine, s-a încheșat în focul luptei greviste Frontul unic muncitoresc, că lucrătorii s-au unit strîns în lupta pentru cîștigarea revendicărilor lor vitale.

Succesul antrenării întregii mase a muncitorilor fabricii și a aderării lor totale la grevă, cu toată compoziția eterogenă din punct de vedere național și politic, a fost un rezultat al muncii stăruitoare desfășurate de către comuniști care le-a explicat esența principiului internaționalismului proletar, pe ale cărei poziții s-a situat neabătut P.C.R.

Atît înainte de a fi avut loc greva, cît mai ales în timpul desfășurării și după încetarea ei, muncitorii fabricii au avut prilejul să cunoască adevărata față a social democrației de dreapta, oportunistă, trădătoare. O slăbiciune care s-a manifestat pe parcursul desfășurării grevei, oglindindu-se și în rezultatele ei, a constat în caracterul relativ pasiv al luptei, muncitorii neorganizînd demonstrații de stradă, neformulînd alături de revendicările economice, revendicări cu caracter politic. De altfel Siguranța fusese informată că „muncitorii au hotărît să declare grevă pasivă“¹.

În această privință „Scînteia“ ilegală arăta: „Acestui avînt de luptă ...i se opun încă o bună parte din conducătorii reformiști... Ținerea grevelor într-un caracter pasiv, localizarea lor, face ca ele să fie de lungă durată... este nevoie ca masele să nu mai fie ținute într-o luptă pasivă“, stabilind necesitatea ridicării luptei greviste „la o fază cu mult mai superioară...“²

În focul bătăliei greviste de la fabrica „Standard“ s-au ridicat noi luptători devotați cauzei Partidului, s-a manifestat puternic rolul și influența comuniștilor. Aportul tineretului a fost deosebit de important; Uniunea Tineretului Comunist și-a desfășurat activitatea pe baza indicațiilor comuniștilor, cărora hotărîrea C.C. al P.C.R. din ianuarie 1936 le-a indicat clar că: „Organizațiile Partidului Comunist trebuie să îndrumeze permanent organizațiile U.T.C. pentru a stabili legături cu ma-

¹ Arh. centr. a Inst. de istorie a partidului, fond 72, dosar 6884, f. 3.

² *Ibidem*, „Scînteia“ din 1 mai, 1936.

sele de tineri din aceste organizații... pentru stringerea tuturor organizațiilor de tineret într-o singură organizație antifascistă a tinerei generații”¹. Greva a constituit o adevărată școală pentru muncitorii de la „Standard“.

Cu prilejul acestei greve se face remarcată pentru prima dată, în mod deosebit, eroina clasei muncitoare, utecista Ocsko Terezia care a fost ucisă în mod bestial în anul 1940 de către bandiții legionari, în colaborare cu Siguranța².

În concluzie putem spune că greva de la fabrica „Standard“ a fost un eveniment important în istoria mișcării muncitorești din orașul Timișoara, un pas înainte făcut de muncitorimea timișoreană pe calea maturizării sale politice, în lupta împotriva exploatării capitaliste, pentru o viață mai bună.

---

¹ Documente din istoria P.C.R., vol. IV, Ed. politică, 1957, p. 339.

² Arh. St. Timișoara, fond 687, ff. 22, 23 (dosar memorialistic).